

Energipolitik för den utvidgade Europeiska unionen

Näringsdepartementet

2003-09-24

Dokumentbeteckning

KOM (2003) 262

Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet om utvecklingen av en energipolitik för den utvidgade Europeiska unionen, dess grannländer och partnerländer

Sammanfattning

Dokumentet behandlar energipolitik för det utvidgade EU, samt länder i unionens närområde och länder som man har ett samarbete med på energiområdet. Målet skall vara att steg för steg skapa en integrerad europeisk marknad för el och gas, som inte bara omfattar EU-länderna utan även övriga länder i Europa.

Tre viktiga mekanismer nämns för att uppnå de uppsatta målen: EU-Rysslandsdialogen, Europa-Medelhavsforumet om energi och energisamarbete i sydöstra Europa. Geografiska områden "vars betydelse ökar" för unionen nämns även. Dit hör Den nordliga dimensionen, den Kaspiska regionen samt "andra viktiga samarbetspartners".

När det gäller den fortsatta processen för att uppnå en utvidgad gemensam energimarknad, inleder kommissionen med att gå igenom aktuell utveckling inom detta område. Därefter görs en mer detaljerad genomgång av de förutsättningar som bör vara uppfyllda för en utvidgad gemensam marknad för el och gas till EU:s grann- och partnerländer

Avslutningsvis konstaterar kommissionen att skapandet av en gemensamma europeiska energimarknaden kommer att behöva tas i etapper. För att nå dit ses en revidering och uppdatering av vilka projekt som är intressanta att stödja inom ramen för TEN (transeuropeiska nätverk) som nödvändig.

1.1 Innehåll

Dokumentet behandlar energipolitik för det utvidgade EU, samt länder i unionens närområde och länder som man har ett samarbete med på energiområdet. Syftet med en sådan energipolitik är enligt meddelandet att: förstärka försörjningstryggheten för energitillförseln till Europa; stärka den inre marknaden för energi inom den utvidgade unionen; främja modernisering av energisystemen i EU:s samarbetsländer samt att underlätta genomförandet av viktiga nya infrastrukturprojekt i energisektorn.

En utvidgad europeisk inre marknad för el och gas

Kommissionen konstaterar att målet skall vara att steg för steg skapa en integrerad europeisk marknad för el och gas, som inte bara omfattar EU-länderna utan även övriga länder i Europa. En förutsättning för detta är att det finns rättvisa regler för konkurrens, likvärdig marknadsöppning och likvärdiga regler för miljöskydd och säkerhet, särskilt när det gäller kärnkraft. Det handlar inte nödvändigtvis om att ”exportera” hela regelverket för energi till övriga Europa, utan att uppnå likartade nivåer för marknadsöppning och jämbördiga standarder på områden som direkt berör EU:s befolkning. Att uppnå detta handlar inte heller enbart om att anta vissa gemensamma regler, utan kräver även satsningar på infrastruktur

Samarbetsmekanismer

Tre viktiga mekanismer nämns för att uppnå de uppsatta målen: EU-Rysslandsdialogen, Europa-Medelhavsforumet om energi och energisamarbete i sydöstra Europa.

När det gäller *EU – Rysslandsdialogen* konstateras att det är viktigt att vidmakthålla och stärka Rysslands roll som leverantör av gas och olja, vilket bland annat kan uppnås genom tekniköverföring och investeringar för att modernisera den ryska infrastrukturen för energi. Såväl EU som Ryssland har också insett vikten av att arbeta mot ett strategiskt energipartnerskap. Kommissionen konstaterar att miljöproblem inom Ryssland kommer att fortsätta vara en fråga för diskussion, och att den även fortsatt avser agera pådrivande gentemot Ryssland, bland annat ifråga om Kyotoprotokollet. Man nämner även vissa framsteg som gjorts när det gäller till exempel att identifiera ömsesidigt intressanta energiinfrastrukturprojekt, en icke-kommersiell riskgarantifond m.m.

När det gäller *Europa-Medelhavsforumet* nämns målen för den handlingsplan som gällde för samarbetet 98 – 2002 (leveranssäkerhet, kraftindustrins konkurrenskraft och miljöskydd). Målet för de tre ad hoc-grupper som skapats är att uppnå konsensus om prioriterade projekt som är av gemensamt intresse för regionen.

När det gäller *sydöstra Europa* föreslog kommissionen i mars 2002 bildandet av en regional elmarknad i sydöstra Europa. Längre fram föreställer man sig en regional energimarknad som omfattar även gas. En avsiktsförklaring upprättades i Athen i november 2002. Där specificerades ett antal aktörer som kollektivt kallas "Athen-processen" vilket omfattar ett ministermöte minst en gång per år och en permanent högnivågrupp. Det konstateras att en politisk process för att skapa en integrerad regional marknad kommer att kräva utökad rättssäkerhet och intensifierade relationer dels mellan de samarbetande länderna och dels med EU som helhet.

Områden av särskilt intresse för EU

Kommissionen nämner även några geografiska områden "vars betydelse ökar" för unionen. Dit hör den Nordliga dimensionen, den Kaspiska regionen samt "andra viktiga samarbetspartners".

När det gäller den *Nordliga dimensionen* i unionens utrikesförbindelser konstateras att man där lägger stor vikt vid energifrågor, främst när det gäller försörjningstrygghet, konkurrenskraft och miljöskydd. Detta avspeglas i den handlingsplan som gäller 2000 – 2003. Det nämns även att BASREC (Baltic Sea Region Energy Cooperation) spelat en mycket väsentlig roll för energirelaterade initiativ inom den första handlingsplanen för den Nordliga dimensionen. Energifrågorna kommer vara fortsatt viktiga i den nya handlingsplan för 2004 – 2006 som skall antas i år. (Handlingsplanen antogs av EU:s ministerråd den 29 september 2003 och bekräftades av Europeiska rådet vid dess möte den 16-17 oktober 2003.)

När det gäller den *Kaspiska regionen*, så avser man länder i Centralasien omkring Kaspiska havet, bl.a. Kazakstan och Azerbajdzjan. En nyckelfråga är att underlätta transport av energiresurser från detta område till Europa, vilket kommer att ha en stor betydelse för en trygg energiförsörjning inom EU i framtiden. Diskussion om energisamarbete har inletts i samband med att ett samarbetsavtal slöts med Azerbajdzjan och Kazakstan. Investeringar i området är ännu i ett tidigt skede. Viktiga aktörer är bolag från EU, USA och Ryssland, men på senare tid har även Kina ökat sina ansträngningar för att få ta del av regionens resurser i framtiden.

Andra viktiga samarbetsländer som nämns är Ukraina, som ett mycket viktigt transitland för gas från Ryssland till Europa. Ett av huvudmålen är att förbättra det ukrainska nätets prestanda, säkerhet och trygghet.

Fortsatt process

När det gäller den fortsatta processen för att uppnå en utvidgad gemensam energimarknad, inleder kommissionen med att gå igenom aktuell utveckling inom detta område. Därefter görs en mer detaljerad genomgång av de förutsättningar som bör vara uppfyllda för en utvidgad gemensam marknad för el och gas till EU:s grann- och partnerländer. Dessa är rättvisa villkor för konkurrens och marknadstillträde och likvärdiga regler och standarder för

miljö och säkerhet. För att uppnå detta har ett antal åtgärder påbörjats eller planerats.

Specifikt för *Ryssland* har diskussioner om elmarknaden inletts mellan kommissionen och den ryska regeringen samt andra aktörer, såsom det ryska elbolaget RAO-UES, Eurelectric och Union for coordination of Transmission of Electricity. Diskussionerna handlar om att identifiera vilka åtgärder som krävs från båda parter för att nå likvärdig marknadsöppning, tillträde till marknad och miljö- och säkerhetsregler. Vid slutet av innevarande år är tanken att man skall ha en klar helhetsbild av vilka åtgärder som krävs. En långsiktigt vision är en rysk gaslagstiftning som är kompatibel med den europeiska och utöver detta även bygga på samma principer och mekanismer.

För *sydöstra Europa* konstateras att en inre marknad för el i området skall etableras under 2005 enligt den avsiktsförklaring som undertecknades 2002. Den innebär även bl.a. att en tillsynsmyndighet och en systemansvarig ska etableras, att planer för att införa tariffreformer ska tas fram och att konkurrenslagar som är jämförbara med EU:s ska införas.

Inom *Europa-Medelhavsforumet* har man uppnått enighet om att främja en regional el- och gasmarknad, med målsättningen att på sikt ingå i EU:s inre marknad. Kommissionen konstaterar att det finns geografiska skäl som talar för att man skall uppnå detta mål stegvis.

Infrastruktur

Målet att nå en utvidgad gemensam europeisk marknad för el och gas, kräver en närmare integrering av grannländerna och anslutningsländerna i mekanismen för de transeuropeiska nätverken (TEN). Många projekt som skapar förbindelser mellan EU och närliggande länder är redan idag berättigade till TEN-finansiering, men kommissionen anser att en översyn av de projekt som för närvarande är berättigade till stöd bör göras. Som en bilaga till rapporten finns en indikativ lista på projekt som kan ses som väsentliga för förverkligandet av en "alleuropeisk" energimarknad.

Tanken är att TEN även fortsättningsvis skall fungera som en katalysator, men ansvaret för finansiering av investeringar i infrastruktur ligger fortfarande på marknadsaktörerna. I meddelandet konstateras även att det behövs bättre samordning mellan TEN-energi och EU:s andra stödprogram.

Försörjningstrygghet

Det förekommer stora skillnader i hur medlemsländerna hanterar kontrollen av allvarigare risker med transport av olja och gas i rörledning. Kommissionen anser därför att det är av högsta vikt att harmonisera kraven för bl.a. säkerhet, information till allmänheten, krisplaner och olycksrapportering på gemenskapsnivå. Kommissionen vill här se en ökad användning av kartläggningsteknik och övervakningsprogram. Även frågan om incitament för att bygga ny gasproduktionskapacitet är en huvudprioritering. Vad gäller olja anser kommissionen att det är viktigt att

samarbeta för att förbättra säkerheten för havsbaserad transport, bl.a. genom utbyggnad av oljeledningar som ersättning för transport med fartyg.

2003/04:FPM15

Slutsatser

Kommissionen konstaterar att skapandet av den gemensamma europeiska energimarknaden kommer att behöva tas i etapper. För att nå dit ses en revidering och uppdatering av vilka projekt som är intressanta att stödja inom ramen för TEN som nödvändig. Det anses också att de begränsningar som gäller syftena med TEN-finansiering behöver ses över. Kommissionen anser att eftersom leverans av gas och olja kommer att behöva ske antingen från eller via områden med "hög politisk riskfaktor", vore det naturligt om TEN även skulle kunna finansiera försäkring gentemot sådana risker. Man förordar även en större användning av gemenskapsprogrammet Galileo för trygghets-, säkerhets- och konstruktionssystem.

1.2 Budgetära konsekvenser

En revidering av TEN-riktlinjerna för att utöka omfattningen av de projekt som är stödberättigande kan medföra en totalt sett ökade utgifter om inte detta sker genom en omprioritering mellan olika stödprogram.

2 Ståndpunkter

2.1 Svensk ståndpunkt

Sverige välkomnar meddelandet och det fokus som där ges på prioriterade områden för samarbete i det nya utvidgade EU. Sverige anser att det är viktigt att alla delar av Europa får ta del av fördelarna av den inre marknaden för energi. Regionalt samarbete inom energiområdet bidrar positivt till att främja stabilitet och trygghet inom EU och bidrar inte enbart till en säker energiförsörjning utan även till ökad konkurrens och en hållbar utveckling i hela Europa. Då vi nu går in i en delvis ny fas med 10 nya medlemsländer och då som en konsekvens även nya grannländer så kommer nya frågor och utmaningar upp för det framtida samarbetet med tredje land.

EU – Rysslandsdialogen är av hög prioritet för Sverige. Vi stöder de diskussioner som inletts inom elområdet med att identifiera åtgärder för marknadsöppning och miljö- och säkerhetsregler och att steg bör tas för att även börja diskutera gasområdet. Sverige anser att det är av absolut största vikt att EU även fortsatt i dialogen lyfter fram vikten av att Ryssland ratificerar Kyotoprotokollet.

Det arbete som sker inom ramen för *Europa-Medelhavsforumet - energi* är lovvärt och Sverige stöder detta arbete.

Sverige ställer sig positiv till energisamarbetet inom *sydöstra Europa* som vi anser är lovvärt och mycket ambitiöst.

Sverige delar kommissionens bedömning att den *Nordliga dimensionen* är ett område av särskilt intresse för EU, särskilt i ljuset av utvidgningen. Att BASREC:s roll för de energirelaterade initiativ inom den första handlingsplanen för den nordliga dimensionen lyfts fram ser vi som positivt.

Sverige instämmer i att en *revidering av TEN-riktlinjerna* i perspektivet av det utvidgade EU är motiverad. Å andra sidan är de revideringar som föreslås mycket långtgående då det är en stor volym som diskuteras. En noggrann granskning av förutsättningarna och effekterna på TEN-programmet bör göras innan en revidering sker.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaterna har i stort ställt sig positiva till kommissionens meddelande. Vissa medlemsstater anser att den revidering av TEN-riktlinjerna som diskuteras i meddelandet inte får medföra totalt sett ökade utgifter för EU utan att omprioriteringar bör göras mellan olika befintliga stödprogram inom den nuvarande budgetramen.

3 Övrigt

3.1 Fortsatt behandling av ärendet

Rådet (energi) planeras anta rådsslutsatser med utgångspunkt i bl.a. detta meddelande vid rådsmötet i december 2003. Kommissionen förväntas även lägga ett förslag om revidering av riktlinjerna för TEN-energi i slutet av 2003.

3.2 Rättslig grund och beslutsförande

-

3.3 Fackuttryck/termer

-